

17. BÖLÜM

COVID-19 VE DERİ

Mine Müjde KUŞ¹

İnsanlarda koronavirüs hastalığı 2019 (COVID-19)'un neden olduğu hastalık spektrumu asemptomatik formdan, basit soğuk algınlığına, böbrek yetmezliği ve ağır akut solunum yetmezliğine kadar değişkenlik gösterebilmektedir. (1) COVID-19'a bağlı çok sayıda organ yetmezliği bulguları yanı sıra deriye ait bulgularda görülmektedir. COVID-19 virüsü dermatotropik olmamasına rağmen, COVID-19 çeşitli deri döküntüleriyle seyredilmektedir. COVID-19 servislerinde görülen deri bulgularına yönelik dermatoloji konsültasyonlarının değerlendirilmesi ve dermatologların bu servislerinde görevlendirilmesi ile bildirilen deri bulgularının sayısı giderek artmıştır. COVID-19 a bağlı deri bulgularının yanı sıra kişisel koruyucu ekipmana uzun süreli maruziyet ve aşırı kişisel hijyen nedeniyle çeşitli dermatozlara neden olmakla birlikte önceden mevcut cilt hastalıklarının alevlenmesine de sebep olabilmektedir.(2) Aynı zamanda, salgın sürecinde hayatımızdaki değişiklikler ve bulaş endişesi strese sebep olmuştur. Stresin birçok deri hastalığında ortaya çıkarıcı etmen olmanın yanı sıra belirtilerin alevlenmesine de yol açtığı bilinmektedir. (3) COVID-19 indirect yollarla çeşitli dermatozlara neden olabildiği veya kliniğinde kötüleşmeye yol açtığı gibi, örneğin seboreik dermatit gibi inflamatuvar bir cilt hastalığı olan kişilere virüsün bulaş riskinin yüksek olduğu görüşü de mevcuttur.(4) Salgın sürecinde bulaş endişesi ile hastaneye başvuruların azalması ile kronik hastalıkların takibi kesintiye uğramakta, özellikle deri kanseri gibi erken teşhis gerektiren hastalıkların da teşhisi gecikmektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Dermatoloji AD mmujde_ozdemir@hotmail.com

Pandemi sürecinde sağlık hizmetlerine başvurunun azalması sebebiyle deri kanserlerinin tanı ve tedavisinde gecikmeler olabilir. Tanının gecikmesini önlemek için online sağlık hizmetleri geliştirilmeli ve ileri inceleme gereken hastalar hastaneye başvurulmalıdır. Tedavi risk grubuna göre planlanmalıdır, ertelenebilecek vakalar belli bir süre ertelenebilir.

KAYNAKLAR

1. Huang C, Wang Y, Li X, et al. Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *The Lancet*. 2020;395(10223):497-506.
2. Darlenski R, Tsankov, N. COVID-19 pandemic and the skin-What should Dermatologists know? *Clinics in Dermatology*. 2020
3. Katsarou-Katsari A, Filippou A, Theoharides TC. Effect of stress and other psychological factors on the pathophysiology and treatment of dermatoses. *Int J Immunopathol and Pharmacol*. 1999; 12(1): 7-11
4. Kutlu Ö, Metin A. Dermatological diseases presented before COVID-19: Are patients with psoriasis and superficial fungal infections more vulnerable to the COVID-19? *Dermatologic Therapy*. 2020; e13509.
5. Wu YC, Chen CS, Chan YJ. The outbreak of COVID-19: an overview. *J Chin Med Assoc*. 2020;83:217-220
6. Gül Ü. COVID-19 and dermatology. *Turkish Journal of Medical Sciences*, 2020 50(8), 1751-1759.
7. Purnamawati S, Indrastuti N, Danarti R, et al. The role of moisturizers in addressing various kinds of dermatitis: a review. *Clin Med Res*. 2017; 15: 75-87.
8. Wang JV, Parish LC. Dermatologic Manifestations of the 1918-1919 Influenza Pandemic. *Skinmed*. 2019;17:296 -297
9. Recalcati S. Cutaneous manifestations in COVID-19: a first perspective. *J Eur Acad Dermatol Venereol*. 2020;34(5):e212-e213.
10. Hedou M, Carsuzaa F, Chary E, et al. Comment on “Cutaneous manifestations in COVID-19: a first perspective “ by Recalcati S [published online ahead of print, 2020 Apr 21]. *J Eur Acad Dermatol Venereol*. 2020;10.1111/jdv.16519.
11. Guan WJ, Ni ZY, Hu Y, et al. Clinical Characteristics of Coronavirus Disease 2019 in China. *N Engl J Med*. 2020;382(18):1708-20.
12. Suchonwanit P, Leerunyakul K, Kositkuljorn C. Cutaneous manifestations in COVID-19: Lessons learned from current evidence. *J Am Acad Dermatol*. 2020.
13. Kaçar N, Balcı DD. COVID-19 ve dermatolojik bulgular. Dursun R, editör. *Dermatoloji ve COVID-19*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2020. p.9-13.
14. Galván Casas C, Català A, Carretero Hernández G, et al. Classification of the cutaneous manifestations of COVID-19: a rapid prospective nationwide consensus study in Spain with 375 cases. *Br J Dermatol*. 2020;10.1111/bjd.19163
15. Koca R. COVID-19 ve ürtiker. Dursun R, editör. *Dermatoloji ve COVID-19*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2020. p.14-7.
16. Backer JA, Klinkenberg D, Wallinga J. Incubation period of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) infections among travellers from Wuhan, China, 20–28 January 2020. *Eurosurveillance*. 2020;25(5):2000062.
17. Wollina U. Challenges of COVID-19 pandemic for dermatology. *Dermatol Ther*. 2020 Sep;33(5):e13430. doi: 10.1111/dth.13430. Epub 2020 Apr 30. PMID: 32314460; PMCID: PMC7235502
18. Türsen Ü, Türsen B. COVID-19 ve kullanılan ilaçların dermatolojik yan etkileri. Dursun R, editör. *Dermatoloji ve COVID-19*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2020. p.38-42.

19. De D, Pandhi D. Use of Immunosuppressants/Immunomodulators in Autoimmune/Inflammatory Dermatologic Diseases during COVID-19 Pandemic-General Recommendation Based on Available Evidence. *Indian Dermatol Online J.* 2020;11(4):526-533. Published 2020 Jul 13. doi:10.4103/idoj.IDOJ_414_20
20. Zheng Y, Lai W. Dermatology staff participate in fight against Covid-19 in China. *J Eur Acad Dermatol Venereol.* 2020. <https://doi.org/10.1111/jdv.16390>.
21. Salido M, Joven B, D'Cruz DP, et al. Increased cutaneous reactions to hydroxychloroquine (plaquenil) possibly associated with formulation change: comment on the letter by Alarcón. *Arthritis Rheum.* 2022;246(12):3392-6
22. Brownstone ND, Thibodeaux QG, Reddy VD, et al. Novel Coronavirus disease (COVID-19) and biologic therapy in psoriasis: Infection risk and patient counseling in uncertain times. *Dermatol Ther (Heidelb)* 2020;10:1–11.
23. Yazdanfar A, Ghasemi E. (2011). Frequency of skin cancers in Hamedan from 1991 to Journal of Dermatology and Cosmetic, 2007;2(2), 115-123.
24. Dinmohamed AG, Visser O, Verhoeven RH, et al. Fewer cancer diagnoses during the COVID-19 epidemic in the Netherlands. *The Lancet Oncology*, 2020;21(6), 750-751.
25. Andrew TW, Alrawi M, Lovat P. Reduction in skin cancer diagnoses in the UK during the COVID-19 pandemic. *Clinical and experimental dermatology*, 2021;46(1), 145-146.
26. Geskin LJ, Trager MH, Aasi SZ, et al. Perspectives on the recommendations for skin cancer management during the COVID-19 pandemic. *Journal of the American Academy of Dermatology*, 2020;83(1), 295-296.